

THROUGH THE LOOKING-GLASS

*videmus nunc per speculum in enigmate
tunc autem facie ad faciem
nunc cognosco ex parte
tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum*

I Kor.13,12-13

(Nu kijken we naar het raadsel doorheen een spiegel, maar later staan we er oog in oog mee.

Nu ken ik het maar gedeeltelijk, maar later ken ik het door en door, net zoals ik door en door zal gekend zijn)

San Garibaldi bestaat. Je kan er geen spoorkaartje naartoe kopen in Berchem-Station. Nee, dat niet. En op de wegenkaart heb ik het ook nog niet teruggevonden. Ik ben een belabberd kaart-lezer.

San Garibaldi is als fantasie net zo reëel als Wellen. Wellen, het bokkenrijdersdorp. Je komt in Wellen geen bokkenrijders meer tegen. Maar ze zijn er wel. In mijn hoofd en bij de heemkundige kring. Ik heb een behoorlijk gedetailleerd beeld van Wellen, dat op veel plaatsen afwijkt van het beeld dat de inwoners van Wellen zelf van hun gemeente hebben, maar ik zie het zo voor mij: Wellen. Het is overzichtelijk, beetje eenvoudig, maar het bestaat. zoals het Zichem van de Grote Volksschrijver Ernest Claes. Dus San Garibaldi bestaat niet, net zomin als Zichem, of Wellen.

San Garibaldi is een ideaal. Een verhaal.

Waarom wil iemand een ideale Republiek stichten?

Waarom heeft Plato erover geschreven en waarom heeft Thomas Morus er een naam aan gegeven: UTOPIA? Waarom doet zo'n filosoof dat? Bedenk een utopie en er is een Staatsman die ze in de praktijk wil brengen. De voorbije eeuw, de twintigste dus heeft gesidderd en gebeefd onder de schrikbewinden van de charismatische visionairen en hun handlangers, die rottende lijken, rokende puinen achterlieten op de plekken waarop hun aardse paradijzen moesten verrijzen.

Voor mij hoeven ze niet in den vleze op te staan om de massa's te mobiliseren of om een Grote Samenzwering op te zetten.

Dat ik het heb bedacht, volstaat. Al zou je soms wel willen dat er één Goede Leider, een Messias orde op zaken komt stellen, jaja, de poolijskappen smelten, de ijsberen zitten in de zoo van Berlijn en atol na atol verdwijnt in de Stille Oceaan, de eeuwige Stilte rolt er aan. Maar er iets aan doen? Ho maar.

Toen ik dit boek veertig jaar geleden schreef, vond Helena - dat is mijn vrouw - dat er iets niet klopte met de personages; met de grote dictator, il maximo leader Winston Keeltje of met hét symbool van het schuldig geworden slachtoffer, de held van het verhaal Bertil Schaukler. Er klopte moreel iets niet met die figuren, vond ze. Ze werden niet geduid in een humanistisch kader vermoed ik. Ze noemde mijn boek, bij al zijn verdiensten, fascistisch.

Ze drukte het voorzichtiger uit. Niet ik was fascist, dat wilde ze niet impliceren, al vond ze bij mij zeker meer trekken van Keeltje terug dan bij Schaukler, de twijfelaar, de sukkelaar. Dat ik háár had afgebeeld als de getormenteerd chef van een dienst in de binnenlandse veiligheidstroepen en lid van de samenzwering, daar heeft ze niets van gezegd. Misschien was dat wel haar bezwaar: dat ik haar als een soort edelfasciste met een geweten had afgebeeld terwijl de wereld haar eerder als een edelstaliniste met hart behoort te zien. Je kan er niet omheen, fascist genoemd te worden mag dan wel voor sommige lieden, heel privé, een eretitel lijken, in mijn kringen is het een verwijt dat kan tellen. Dat kan mijn dag vergallen. Waarlijk. Ik word er ziek van, want ik ben geen slecht mens, ik wil de Marokkanen en de Turken niet wegsturen en de Chinezen mogen ook blijven.

Trouwens in mijn - eveneens verzonnen - autobiografie ben ik de achterkleinzoon van een joods kleermakertje, "a schnajderle" dat uit Litouwen naar Antwerpen was gekomen om vandaar met de Red Star Line naar Amerika te emigreren. Maar het snijderke sneed, om een centje bij te verdienen, uniformen voor de officieren van de Russische schepen hier, zo rond 1870 moet dat geweest zijn. En iedereen weet dat die Russen verschrikkelijk kunnen zuipen en daar ten eerste onverdraagzaam in zijn, zij zetten - desnoods met geweld - anderen tot dronkenschap aan en zo is het kunnen gebeuren dat mijn autobiografische overgrootvader strontlazarus en dus straalbezopen én stomdronken tussen wal en schip terecht gekomen en zijn vrouw en drie dochters hier zonder één cent in de metropool heeft achtergelaten. Neenee, ik ben dus voor de Melting Pot, voor de Multicul op de buiten, tussen de wuivende palmen. Ik wil ze niet weg, die likjes kleur en vleugjes moord en doodslag, en petty criminality in dit kleine grijze land. Geen West-Side-Story zonder de streetgangs, geen couscous zonder schapenvlees met look.

Fascisten willen strenge rechte hoeken, gelijkvormigheid. Ergo. Ik hou van de imperiale rommel, van Antwerpen, van België. Fascisten houden toch niet van België. Nou, vroeger in elk geval niet, aan de Suikerrui nr. 22.

Neen zelfs edelfascist wil ik niet genoemd worden. Ik heb lang gedacht dat ze bestonden, de edelfascisten. Daar was een onrijpe lectuur van het verzamelde oeuvre van Gerard Reve schuld aan. Ik heb hem zo verschrikkelijk snel doorgedouwd dat ik op den duur gewoon geloofde wat die man zei. Het is me slecht gekomen. Laten we wel wezen: edelfascisten bestaan niet. Ten eerste omdat ze niet mogen bestaan en ten tweede omdat het grof en onbehouwen is een fascist te zijn. Er is geen esthetiek van de lange schedel en het elegante zwarte uniform. Wat zitten ze te leuteren over Leni Riefenstahl. Is niet goed omdat het niet goed mag zijn en ik bovendien niet van sport op tv houd. Punt. In het vuur ermee. (Verspreek ik me nu of verspreek ik me niet?)

Je kan toch het geen fascistoïde gefixeerdheid op uniformen noemen dat ik nog altijd de tranen in mijn ogen krijg bij de herinnering aan die zomerse taptoe einde vijftiger jaren op een 21 juli op de Suikerrui, ontroerende militaire muziek en veel éénbenen uit 14-18. Elke fanfare brengt mij terug naar militaire kapellen in de processies rond de kathedraal. Gedempte trompetten en glimmende bajonetten. Ik krijg dat dus ook van fanfares, en niet enkel van een Waldhoorn op de Sempre.

In "mijn" dictatuur van Winston Keeltje zou iedereen mogen kiezen wat voor uniform hij draagt, zoals in Carnaby Street. Of zoals Goering in zijn operette-uniformen, zegt Helena.

Fascisten zijn voor een sterke staat, met een leider. Die leiders zijn er in dit boek natuurlijk wel, ze hebben echter niet die absolute drang naar de totale controle over hun volgelingen.

Dat ontkent Helena. Ze vindt het kras dat die Machtswellustelingen zomaar tot de deportatie overgaan van hele bevolkingsdelen, welk doel deze Leiders zich ook mogen gesteld hebben.

Iemand die het algemeen welzijn ten koste van alles wil invoeren, geniet haar volste wantrouwen. Dat doe je niet zomaar, vindt ze. Macht over anderen willen hebben, vindt zij pervers. En ik vind van niet. Zelfs in de parochiale turnkringen breekt er wel eens een machtsstrijd uit. En winnen is nu eenmaal een prettige manier om het leven door te brengen. Ja, ik vind dat. Het is mij nog niet vaak overkomen, maar toch ik vind het veel leuker dan verliezen.

En laten we niet zwanzen: er is altijd wel een idioot die de confrontatie met je wil aangaan. Dat is een wijze les die we kunnen trekken uit het leven van Wild Bill Hickock. De mythe wil dat het meestal mannen zijn die zich zulk hanig gedrag kunnen permitteren. Ik ga dat niet ontkennen, ik kan me dat niet permitteren, maar een schriële haan doet in de 'pecking order' wel onder voor een kloeke hen, dat vind ik ervan.

En ik denk dat zij dat ook wel denkt, Helena bedoel ik, en dat zij vindt dat het niet waar is omdat het niet waar mag zijn. Er bestaat ook nog zoiets als de vrije wil, denkt zij, dat wat ons onderscheidt van het andere grootwild, doodwild.

Helena denkt dat dit boek een soort recept voor een staatsgreep annex revolutie is en ze ziet niet in hoe het volk dit zomaar kan laten gebeuren.

Daarin zal ik nu meteen duidelijkheid verschaffen. Bij mijn weten heeft het volk nog maar één keer een putsch verijdeld¹. Als de tijd rijp is voor het grijpen van de staat, dan wordt ze gegrepen.

Zij noemt het deportaties, die min of meer gedwongen verhuizingen waarvan de stedelingen in mijn boek het slachtoffer worden. Keeltje en zijn kliek noemen dat gewoon verhuizingen. "Helena", zei ik, "Die mensen hoeven niet te verhuizen, maar als hun fabriek sluit dan is er geen andere mogelijkheid om aan eten te geraken. Je verliest gewoon je existentie als je geen werk meer hebt, dus ga je maar mee, naar waar er werk is en eten. Dat was altijd zo. Natuurlijk richt mijn overheid gaarkeukens in voor de hongerigen. Waar zie je mij voor aan? Da's toch iets heel anders dan deportaties. En hou het zo humaan mogelijk, ook al zijn het moeilijke tijden. Helena ziet het daarenboven niet zitten dat in mijn Republiek van Clubgenoten, in Garibaldi, de bevolking helemaal niets te maken heeft met het bestuur. Maar waarom zouden ze zichzelf besturen? Is het dan niet voldoende dat er vrijheid van meningsuiting is? Iedereen mag zeggen wattie wil, of ze iets te zeggen hebben of niet. Daar zegt niemand iets van, maar te zeggen hebben ze niets.

Ik vind dat ideaal. Helena niet. Niet dat zij iets te zeggen wil hebben, maar ze wijst het feit af dat niemand iets te zeggen heeft in 's lands politiek, indien hij of zij niet behoort tot het selecte kringetje van uitverkorenen van celibataire kloosterlingen die zowat alles wat enige specialisatie vergt, artes liberales en de handel inclus, in handen hebben. Als je mee wil doen, moet je toetreden, meer niet. Je blijft zolang je ongetrouwd wil of kan blijven en anders ga je terug wat boeren. Je kiest. Als je erfgenamen wil, dan doe je niet mee. Ik zie dat wel zitten. Helena niet. Maar wat zij er ook van vindt, het is geen fascisme.